

“Ne boj se turške vojske, temveč sv. Vida rose!”

Franc Krnjak¹

Zgodovina, ki je ni mogoče zaobiti

Črtica iz davnih časov, ko je ljuti Turčin teptal slovensko zemljo, in začetek konca panonske Slovenije ali Slovenijeh²

Zgodovinska črtica nagovarja bralca k razumevanju časov, o katerih mnogi ne vemo veliko, ker nam niso bili vedno predstavljeni v dubu kritičnih zgodovinskih izsledkov. Ta dejstva Slovenci kot narod zelo pomanjkljivo poznajo, kajti v zgodovinsko znanost so bili vpeti mnogi elementi, ki izvirajo iz panslavističnih, pa tudi poznejših jugokomunističnih mitov. Na žalost pa takšna ponazarjanja še vedno določajo pojmovni okvir etabliiranega slovenskega zgodovinopisja in slavistike. Le v enem so se, ali pa se bodo strinjali, da o naselitvi Slovencev iz Pripjatskih “berekov”³ oziroma njihovih prednikov v te kraje, ne poroča noben zgodovinski vir.

Za boljše razumevanje razglabljanja o Slovencih, slovenski deželi/ slovenski orsag/ Totsag sem se najprej lotil turških vpadov; v drugem delu pa pišem o tem, kako so časovni stroj in nasilne vojaško-politične razmere pometle z zgodovinsko Slovenijeh.

Turška šiba

Strašni časi za Slovence na Štajerskem in v Slovenijeh (današnja hrvaška Slavonija) so nastopili leta 1532, ko je turški sultan Sulejman iz Carigrada s 140.000 Turki odrinil proti Dunaju, da bi uničil kralja Ferdinanda I. Na poti se je zaustavil pri Kiseku (madž. Köszeg) v bližini današnje avstrijsko-madžarske meje, ki jo je branil Nikolaj Jurišič⁴ s 700 branilci ter tam z obleganjem izgubil celih 25 dni. Med tem je Ferdinand I. pri Dunaju zbral 90.000 pešcev in 30.000 konjenikov, zaradi česar se je turški sultan odločil za vrnitev. Pred tem pa je na deset tisoče Turkov pustošilo po Štajerski, predvsem okolico Gradca in celotno Spodnjo Štajersko. Ferdinandove čete niso prišle na pomoč slovenskim deželam, ker so njegove nemške čete, takoj ko so izvedele, da Turkov ne bo pred Dunaj, odšle domov.

Turki so se 16. septembra 1532 utaborili pred Mariborom, ki je imel dobro utrjeno obzidje in izurjeno vojsko. Istega dne so začeli graditi most čez reko Dravo, ki so ga dokončali tri dni pozneje, prvi pa ga je prečkal sam veliki vezir Ibrahim s svojim spremstvom. Naslednji dan je reko Dravo prečkala še glavnina turške vojske na čelu s sultanom Sulejmanom, kar je trajalo ves dan. Med tem so turški oddelki pustošili v okolici Maribora in po Dravskem polju, pa tudi v smeri proti Celju. Večji oddelek Turkov je celo prečkal reko Savo in vdrl na Kranjsko vse do Novega mesta. 22. septembra je bila glavnina Turkov pred Ptujem, ker pa je bil grad močno utrjen, so plenili in pustošili po Ptujem polju in Halozah.⁵ 23. septembra so Turki prispeli do Varaždina v Slovenijeh, kjer so se razdelili na dve vojski. Eno je vodil sam sultan Sulejman ob reki Dravi preko Koprivnice, drugo pa je vodil veliki vezir Ibrahim ob porečju reke Save. Na svoji poti so Turki izropali in požgali vse vasi in mesta, razen utrjenih gradov, v suženjstvo pa so po nekaterih podatkih odpeljali kar 50.000 panonskih Slovencev oz. Bezjakov iz Slovenijeh.⁶ Leta 1536 so Turki iz Bosne vdrl v Spodnjo Slovenijeh/Sclavoniae inferior in osvojili grad Požego

1 Franc Krnjak, Ivanjkovci 49, 2259 Ivanjkovci.

2 Termin Slovenijeh (namesto hr. Slavonija) sem uporabil po A. Vramcu.

3 Močvirje, močvara.

4 Kranjski deželni glavar.

5 Vasko Simoniti, Turki so v deželi že, Turški vpadi na slovensko ozemlje v 15. in 16. stoletju, Mohorjeva družba, Celje 1990, str. 135.

6 Rudolf Horvat, Povijest Hrvatske, knjiga I. Od najstarijeg doba do g. 1657, poglavje IX. Kralj Ferdinand I., Zagreb 1924, str. 225.

ter pet okoliških trdnjav. Kmalu zatem so porazili Ferdinandove čete še v bitki pri Gorjanih⁷ (1537). Na osvojenem območju so kmalu vzpostavili t.i. Požeški sandžak⁸ (1537/38), ki je predstavljal prvo turško upravno-ozemeljsko enoto v Slovenijah. Istega leta je padla tudi trdnjava Klis v Dalmaciji, od koder so potem Turki prodrli proti zaledju Šibenika in Zadra ter osvojili Vrano in Nadin.

Leta 1541 so Turki sprožili novo vojno, v kateri so zavzeli ogrsko kraljevsko mesto Budim, ki je postal sedež turškega paše. Dve leti zatem so ponovno napadli Slovenijeh ter osvojili Valpovo, Orahovico in Pakrac, leta 1544 Kraljevo Veliko in 1545 še Moslavino oziroma Popovačo. S to vojno so Turki zasedli Slovenijeh do reke Čazme (Česme). Kralj Ferdinand je z njimi leta 1547 sklenil petletni mir in sultanu Sulejmanu za to plačal 30.000 dukatov letno.

Zaradi zaslug pri obrambi pred Turki je dal kralj Ferdinand leta 1546 Miklovušu (Nikolaju) Zrinskemu celotno Medmurje z mestom Čakovcem. Zrinski so s tem preselili svoj sedež iz ogroženega Zrina v Medmurje. Hrvaški zgodovinar Pavličević o tem piše: *»To je druga selitev te velikaške rodbine od južne do severozahodne Hrvaške, po tej poti pa se je nedvomno simbolično selilo tudi hrvaško zgodovinsko ime z juga na področje Slovenijeh. Ta sprememba je zelo pomembna tudi za nadaljnjo pripadnost Medmurja Hrvaški.«* (V izvirniku - *To je druga seoba te velikaške obitelji od južne do sjeverozahodne Hrvatske, a tim putom se gotovo simbolički selilo i hrvatsko povijesno ime, s juga na područje Slavonije. Ta promjena bila je vrlo važna i za dalju pripadnost Medjimurja Hrvatskoj.*)⁹

Po izteku mirovnega sporazuma so Turki začeli ponovno napadati. Leta 1552 so osvojili Virovitico, potem še Čazmo in škofovsko Dobravo, v Posavini pa Ustilonjo, ki je predstavljala zadnjo obrambo vzhodno od Siska. Ulama beg je s svojimi Turki prodril celo do Varaždina in poskušal ogroziti Zagreb, vendar so ga čete Miklavža Zrinskega pregnale nazaj. Kljub temu so Turki ustanovili zraven Požeškega še Čazemski sandžak (1557), ki je bil obenem najzahodnejši sandžak ter skrajni domet turške zasedbe Slovenijeh.

Do tega obdobja so ostanki ostanka Hrvaške, ki jih niso zasedali Turki, obsegali zgolj zahodne dele Like. Z migracijami prebivalstva in zlasti plemstva so Hrvati dosegli, da sta se »ostanku ostanka« priključila tudi današnje hrvaško Primorje brez otokov in Gorski Kotar. Vse to od Turkov nezasedeno ozemlje se je nato v drugi polovici 16. stoletja priključilo zgornji Slovenijeh. Tam je bil leta 1558 sklican prvi skupni občni zbor ali Veča slovenskega in hrvaškega plemstva, ki žal predstavlja začetek konca panonske Slovenije, obenem pa novo rast Hrvaške. Toda do končnega propada Slovenijeh je moralo preteči še dvesto

Tudi sicer so bile razmere v Zgornji Slovenijeh izjemno slabe, saj so Turki venomer vpadali v deželo in po njej ropali ter zaslužnjevali. Občasno so se precej podobno kot Turki obnašali tudi begunci, ne glede na njihovo narodno poreklo. Staroselski Slovenci so jih imenovali uskoki in Predavci. O uskokih nam poroča Janez Vajkard Valvasor naslednje: *»Vlahi ali Uskoki so dobili ime od besede »skok«, kar pomeni po krajnsko poskok, kajti pred kakimi 146 leti (Valvasor je to pisal l. 1689, op. av.) so uskočili (ali zbežali) z ženami in otroki iz Turčije in prišli na Kranjsko. Zato jim po kranjsko pravijo Uskoki, kar izgovarjajo Nemci Usgoken, tudi Uskoken ali viskoken. Ker je uskok isto kot preskok, pomeni Uskok toliko kot prebežnika.«*¹⁰

O Predavcih govori v latinski spomenici slovenski škof Petretič: *»Praedaiocii, hoc est homines catholici Sclavoniae aut Croatiae nationis; qui in Turcia olim degentes fidem servaverunt catholicam.«* V zahtevi za separacijo domači Slovenci

7 Danes kraj v vzhodni Slavoniji blizu Đakova. Poveljstvo krščanske vojske je kralj Ferdinand I. poveril uspešnemu vojskovodji in bratu ljubljanskega škofa, generalu in kranjskemu deželnemu glavarju, Ivanu Kacijanarju. Ta se v bitki ni izkazal, temveč je pobegnil s prizorišča boja. To je plačal z glavo, ko ga je v Kostajnici obglavil hrvaški knez Nikolaj Zrinski, dve leti po porazu, leta 1539.

8 Sandžak je bil pojem za prvotno, najmanjšo upravno enoto.

9 Dragutin Pavličević, Povijest Hrvatske, Zagreb 1994, stran 155.

10 Mirko Rupel, Janez Vajkard Valvasor, Slava vojvodine Kranjske, po Valvasorjevem berilu, Mladinska knjiga, Ljubljana 1978, prvi ponatis, str. 123.

zahtevajo razlikovanje med njimi in Predavci ter Vlahi,¹¹ pri čemer se navaja, da gre za katolike, ki so prišli iz turškega dela Slovenijeh. Zanimivo je tudi to, da so bili Predavci pogosto skupaj z Martolozi in Vlahi vključeni v turško vojsko. Tisti, ki pa niso sodelovali s Turki, so v Slovenijeh ponekod dobili enake pravice kot Vlahi. O Predavcih in njihovem poreklu je govora tudi v poročilu zagrebškega škofa svete slovenske cerkve Benedikta Vinkoviča apostolskemu nunciju Casparu Mattheiju, z dne 16. 6. 1640, v katerem pravi, da so Predavci katoliki iz Bosne (*Catholici quoque Bosnenses Praedavci*).¹² Tudi v drugem poročilu iz leta 1641 Vinković o Predavcih pravi: „*Bosnenses catholici vulgo Praedavczy*“. Kar trije zagrebški škofje Ergelski, Vinković in Petretič so torej menili, da Predavci prihajajo iz turškega cesarstva, v glavnem iz bosanskega pašaluka.

Kraljestvo Slovenijeh ali Slovensko kraljestvo¹³

V začetku 16. stoletja so pripadali prebivalci, ki v takrat nastalih virih v slovenskem jeziku sebe imenujejo Slovenci, dvema večnarodnima državnima skupnostma. Prva je bila nadvojvodina Avstrija kot del Svetega rimskega cesarstva, s katero so bile povezane notranjeavstrijske dežele. Primož Trubar jih imenuje tudi Zgornje slovenske dežele (*der obern Windischen Ländern* – v nemškem posvetilu h glagolski knjigi Prvi del *Novoga testamenta*, 1567). Stare karantanske dežele so bile med seboj povezane v državno enoto z imenom Notranja Avstrija, ime »Notranja« pa se je nanašalo na starodavno rimsko provinco Notranji Norik. To državno skupnost z glavnim mestom Gradec so tvorile vojvodine Koroška (osrednja vojvodina oziroma nadvojvodina z zgodovinskim pravom stare Karantanije), Štajerska (vojvodina od leta 1282) in Kranjska (iz mejne grofije oziroma krajine je postala vojvodina leta 1364) ter Celjska grofija, ki so imele mednarodno pravno priznan status in svoje deželno pravo. Leta 1382 je pripadel Notranji Avstriji tudi Trst, leta 1500 po nasledstveni vojni z goriškimi grofi za dediščino Celjskih knezov, pa tudi Goriška grofija. V tej večnarodni slovensko-nemško-italijansko-furlanski državni skupnosti so živeli potomci plemen karantanskih, beneških (venetskih), istrskih, kranjskih in majhnega dela panonskih Slovencev (nekako od črte Ptuj–Radgona).¹⁴

Večina potomcev plemena panonskih Slovencev je v tistem obdobju prebivala v drugi večnacionalni državni skupnosti, v Ogrskem kraljestvu, pri čemer jih je velika večina živela v njegovem sestavnem delu z imenom **Kraljestvo Slovenijeh (Regnum Sclavoniae/Slovenski orsag) med rekami Drava, Donava, Sava, Una in Kolpa**. Manjši del panonskih Slovencev je živel v Slovenski krajini ali Slovenski okroglini (danes Prekmurje), mejnem predelu z avstrijskima deželama Štajersko in Gradiščansko. V delu ogrskega kraljestva (v glavnem v današnji Hercegovini) pa so prebivali tudi ostanki dalmatinskih Slovencev, ki so se imenovali Slovinci, svoj jezik pa slovinski jezik (zaradi pripadnosti ikavskemu narečju). Del ostankov teh Slovencev je prebival tudi v tistem delu Dalmacije, ki je bil pod beneško upravo. V ogrskem kraljestvu so prebivali zraven Slovencev še Hrvati, Madžari in zgornji ali vzhodni Sloveni oziroma današnji Slovaki, ki jih je madžarska zasedba Panonije v začetku 10. stoletja ločila od sonarodnjakov na zahodu oz. jugozahodu. Ti so (enako tudi Čehi) imenovali svoje spodnje panonske sonarodnjake Slovinci, njihov jezik pa slovinski, da so se tako lahko razlikovali od njih, saj so sami svoj jezik prav tako imenovali slovenski, svojo deželo pa Slovenska.

Po tragični bitki pri Mohaču 29. avgusta 1526 so Turki zasedli pomembne dele ogrskega kraljestva: postopoma skoraj vso pravo Hrvaško, spodnjo Slovenijeh/Sclavoniae inferior in precejšen del prave Ogrske. Bosensko

11 Branko P. Sučević, Razvitak »vlaških prava« u Varaždinskom generalatu.

12 Kudelić 2000, 176–177)

13 Zgodovinopisec Anton Vramec je v svoji Kroniki (1578) prevajal iz latinščine kot Slovenijeh (Regnum Sclavoniae).

Kot sinonime je zapisoval tudi Slovenska zemlja, Slovenski orsag; prebivalstvo pa imenoval Sloveni, Za današnjo Slovenijo je uporabljal imena dežel (Kranjska, Štajerska, Koroška).

14 Približno današnja geografska Prlekija.

kraljestvo so Turki zasedli že leta 1463. Hrvati so na svojem saboru v Cetinu, 1. januarja 1527, odločili, da ostanke svoje kraljevine pridružijo Avstriji in za kralja izberejo Habsburžana Ferdinanda I., ki naj bi jim pomagal v boju s Turki. Ta se je obvezal, da bo za obrambo Hrvaške vzdrževal tisoč konjenikov in dvesto pešcev, da bo skrbel za hrvaška mesta in gradove ter spoštoval vse pravice in svoboščine dežele in njenih stanov. Večji del hrvaškega plemstva je skupaj s podložniki takrat že pobegnili iz svoje domovine južno od Gozda¹⁵ v Kraljestvo Slovenijeh, v Istro, na Kranjsko, Štajersko in drugam po Evropi.

Slovensko panonsko plemstvo je, za razliko od plemstva Hrvaške, na svojem občnem zboru Kraljestva Slovenijeh, 6. januarja 1527, v Dobravi pri Vrbovcu¹⁶ za kralja izbralo Jana Zapoljo, pri čemer se je sklicevalo na sklepe ogrskega državnega zbora na Rakoškem polju leta 1505, po katerih za kralja ni mogel biti izbran tujec. Vodji »slovenske – Zapoljeve stranke« sta bila slovenski ban Krištof Frankopan in škof zagrebške slovenske cerkve Simon Erdödy. Odločitvam obeh zborov je kljub neprestani turški nevarnosti in zasedbi večine ogrskega ozemlja sledila vojna med privrženci Zapolje in Habsburžana. Meseca septembra 1527 pa je prišlo do odločilne bitke med vojskama Jana Zapolje in Ferdinanda Habsburškega pri mestu Tokaj na Ogrskem. Več sreče je imela Ferdinandova vojska, istočasno pa je ob obleganju Varaždina v Slovenijeh umrl tudi slovenski ban Krištof Frankopan. Po teh dveh dogodkih je večina plemstva prestopila na stran Habsburžana. Kljub temu vojne še vedno ni bilo konec. Erdödy je leta 1529 obkolil privržence Ferdinanda v Gradcu pri Zagrebu, zatem pa ga je slovenski občni zbor (Veča) v Križevcih imenoval za bana Slovenijeh. Naslednje leto so podporniki obeh strank, Habsburške in Zapoljine, vendarle sklenili premirje in z boji so končno prenehali. Formalno je bil sicer mir sklenjen šele leta 1538 v Velikem Varadinu,¹⁷ kjer se je Jan Zapolja odrekel naslovu kralja Slovenijeh in Hrvaške v korist Ferdinanda I., ta pa je priznal Zapolji naslov kralj Ogrske in samostojno vladavino v tistem delu Ogrske, ki ga je Zapolja dejansko nadziral.

V opustošenem ostanku Kraljestva Slovenijeh so v drugi polovici 16. stoletja nastale povsem spremenjene razmere. *»Že leta 1474, po prvih vpadih Turkov, je bila Slovenijeh v nekaterih njenih delih tako opustošena, da »često na deset milj široko ni bilo videti niti hiše niti človeka.«*¹⁸ Pred turškimi vpadi je imela samo križevska županija več kot 12.000 obdavčenih domov, leta 1543 komaj 1501 dom in leta 1554 samo še borih 376 domov. **V tistem delu kraljestva, ki ga Turki niso zasedli, Zgornji Slovenijeh /Sclavoniae superior, se je naselilo na deset tisoče, morda celo sto tisoče novih prebivalcev, beguncev pred Turki. Med njimi so bili Hrvati s prave Hrvaške, Srbi, Vlahi, Mortolozi in delno posrbljeni, delno pohrvateni, delno pa romanizirani Dalmatinci. Našteti begunci so pripadali v glavnem štokavskim govorom, nekateri tudi čakavskemu govoru.** Staroselsko slovensko prebivalstvo se preprosto ni moglo upreti tako številčnemu tujejezičnemu vdoru in je postopoma tudi samo začelo sprejemati nekatere jezikovne vzorce priseljencev. S tem se je jezik domačinov začel postopoma oddaljevati od slovenščine in približevati srbskemu jeziku. Ko je v deželi nastala še strašna lakota, so dozorele vse razmere za veliki slovenski kmečki upor. Vramec, ki je bil sodobnik takratnega dogajanja, o tem v svoji *Kroniki* piše: leto 1570 – *»Velik i strašen glad je bil na Slovenijeh i po vsoj zemle, i vnogo ljudi pomre od glada ovo vreme.«* Ter leto 1573 – *»Kmeti na Slovenijeh vstali i zdignoli su se bili proti svoje Gospode i Plemenitim ljudem, kotere posekoše, obesiše, pomoriše i Ostale na pokornost dopelaše.«*

Očitno je, da Vramec ni nič prav nič vedel o kmečkem uporu na Hrvaškem in da niti z besedo ni omenil Hrvatov,

¹⁵ Pravzaprav planina, na kateri je bil pogubljen (1097) Petar Svačić, hrvaški kralj, danes Petrova gora. Po domovinski vojni so Hrvati zgodovinski kraj (občina) Vrginmost preimenovali v Gvozdi in čez nekaj časa spet v Vrginmost.

¹⁶ Danes Dubrava v bližini Vrbovca.

¹⁷ Oradea, mesto v Romuniji.

¹⁸ A Ivić, Uskočke seobe i slovenska pokrajina, Naselja SAN 18, Ljubljana 1924, str. 177

¹⁹ R. Grujić, Spomenica o srp.-prav. vladičanstvu pakračkom, Pakrac 1930, str. 12

ki jih je sicer ob drugih priložnostih v svoji Kroniki omenjal. Z njegovega vidika je to povsem logično, saj je do upora prišlo med staroselci Slovenci in ne med Hrvati, kot nas danes napačno učijo v naših šolah. Gre seveda za veliki slovenski upor, v katerem so sodelovali panonski Slovenci čez reko Sotlo in del štajerskih ter kranjskih Slovencev, pod vodstvom Ambroža (Matije) Gubca.

Avstrijski zgodovinar in arhivar Franz Krones je v 19. stoletju med prvimi pisal o slovenskem kmečkem uporu leta 1573 na podlagi arhivskih virov v Gradcu. Takratni upor je izrecno imenoval »slovenska kmečka vstaja« oziroma »des windischen Bauernaufstandes«. ²⁰ Enako kot Krones imenujeta še dva nemška avtorja iz 19. stoletja – Josef von Zahn in Anton Mell – kmečki punt leta 1573 – Slovenska kmečka vstaja (*des windischen Bauernaufstuhrs* in *Windischen Bauernaufstand*). ²¹ Da je dejansko šlo za slovenski kmečki punt in da je bil tudi jezik puntarjev slovenski, navaja Peter pl. Radics v svoji razpravi o slovenskem jeziku, ki je bila objavljena v Letopisu Matice Slovenske za leto 1879. V tistem delu spisa, ki se nanaša prav na omenjeni kmečki punt, Radics pravi: »Narodna vlada« upornih »vindiških kmetov« je leta 1573, na štajersko-hrvatski meji okolo Brežic postavljena, je upotrebljala pri svojih uradnih opravilih in v občilu se ve tudi slovenski jezik. V slovenskem jezici so se sprejemali udje med zaveznike, to je, slovenski so morali prisezati in slovenska naročila so se dajala selom. Slovenščina bi bila pozneje najbrže tudi uradni jezik »oni cesarski oblasti za vindiške dežele«, katero so nameravali ustanoviti kmetje v Zagrebu, da se jim je posrečilo njih maščevanje. Poberati so hoteli tudi sami vse davke in obresti. (Opomba – Akti v deželnem arhivu Ljubljanskem)«. ²²

Radics je v svojem pisanju storil samo eno napako, in to zato, ker je izhajal iz stanja v 19. stoletju. Napisal je namreč, da je bila Narodna vlada upornikov postavljena na štajersko-hrvaški meji, v resnici pa je bila postavljena na štajersko-slovenski (panonski ali ogrski) meji, saj v 16. stoletju tam še ni bilo hrvaške meje. Pravzaprav meje v 16. stoletju tam sploh ni bilo, na kar opozarja tudi Fran Ilešič, ki v zvezi s tem piše – »pomniti je treba, da meje (Slovenijeh/ Slavoniae, op. p.) proti Štajerski in Kranjski v 16. stoletju niso bile določene.« ²³ Zakaj naj bi bila slovenščina uradni jezik »oni cesarski oblasti za slovenske (vindiške) dežele«, katero so nameravali ustanoviti kmetje v Zagrebu? Iz takratnih primarnih zgodovinskih virov lahko lepo vidimo, da je bil takrat jezik, ki se je govoril v Slovenijeh in tudi v Zagrebu slovenski, in ne hrvaški. Slovensko pa so govorili tudi uporniki na Štajerskem in na Kranjskem. Logično je torej, da je bil v uporuh potem »uradni« jezik slovenski in logično bi bil ta jezik uradni jezik tudi v Zagrebu, če bi puntarji zmagali.

Nič čudnega, da so se torej slovenski kmetje v Slovenijeh, delu Štajerske in Kranjske, združili ter uprli, saj so živeli v strašnem obdobju velike lakote, številnih migracij tujcev (Hrvatov, Vlahov in Srbov), turških vojn in verskega nasilja. Ob tem je za nas najpomembnejše to, da je v resnici šlo za veliki slovenski kmečki upor, ki je zajel Slovence na obeh straneh »meje«, ne pa za hrvaško-slovenski upor! Hrvati so morebiti sodelovali le pri zadužitvi tega upora v uskoški vojski, saj zanjo ni povsem jasno, ali je šlo za Srbe, Vlahe ali za Hrvate oziroma so v uskoški vojski lahko sodelovali pripadniki vseh teh treh narodov.

Precejšnje žrtve med upornimi slovenskimi kmeti so po porazu puntarjev povzročile lažjo asimilacijo preostalih Slovencev v tem delu Slovenijeh. Logično je, da se je po teh dogodkih položaj beguncev, novih naseljencev, okrepil, staroselskih Slovencev pa dodatno otežil. Tudi pozneje, v 17. stoletju, je prišlo do več uporov

20 Franz Krones, Aktenmäßige Beiträge zur Geschichte des windischen Bauernaufstandes vom Jahre 1573. In: Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen 5 (1868), S. 3–34.

21 Josef von Zahn, Zur Geschichte des windischen Bauernaufstuhrs im Jahre 1573. In: Steiermärkische Geschichtsblätter 6 (1885), S. 177–182; Anton Mell, Zum Windischen Bauernaufstand des Jahres 1573. In: Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen 26 (1894), S. 34–52.

22 Peter pl. Radics, Slovenščina v besedi in pismu, Letopis Matice Slovenske za leto 1879, Lublana 1879, str. 29.

23 (vir: Časopis za zgodovino in narodopisje, Zgodovinsko društvo v Mariboru, 6. letnik, 1 in 2 snopič, Maribor 1909, str. 109–110. Klaić Vjekoslav, Antonil Vramec, Kronika (Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, Scriptorum V., Zagreb 1908, Jugoslovanska Akademija znanosti in umetnosti, književno poročilo dr. Frana Ilešiča)

staroselskega slovenskega prebivalstva, vendar nobeden ni bil več tako obsežen in krvav.

Hrvati so bili v istem obdobju tudi najbolj znani vojaški najemniki (plačanci) na francoskem dvoru kralja Louisa XIII. leta 1632, hrvaški konjeniški polk pa se je za plačilo bojeval tudi med leti 1643 in 1667 v obdobju Luisa XIV. v Španiji.

V tem obdobju so slovenske dežele financirale, postavile in vodile obrambo pred Turki v štirih mejnih krajinah: Slovenski, Banski, Hrvaški in Morski krajini. Celotna obramba pred Turki je bila poverjena deželnim stanovom Koroške, Krajnske in Štajerske ter preostanku Slovenskega kraljestva oz. Kraljestva Slovenijeh.

V tem kratkem zgodovinskem pregledu dogajanja v 16. in 17. stoletju je treba omeniti še dejstvo, da so številni oddelki Hrvatov sodelovali v tridesetletni vojni na strani papeža in katolikov proti nemškim reformatorjem. Ta vojna je trajala od leta 1618 do 1648, v Nemčiji pa se je v zvezi z njo prijel naslednji rek: »Bog nas obvarji vojne, kuge in Hrvatov«, zaradi številnih grozodejstev, ki so jih ti izvajali nad protestanti.

Povzetek

15. in 16. stoletje je bilo močno zaznamovano s turškimi vpadi, ki so s seboj prinesli nekaj pomembnih trenutkov. To je močno migracijsko prelivanje t.i. južnega prebivalstva na prostor nekdanje zgodovinske Slovenijeh (br. Slavonije), prav tako pa tudi na prostor sedanje Slovenije. Pravzaprav je bilo v tem smislu kar nekaj razlogov za spremembo demografske slike. Eden izmed glavnih je bil štiri stoletja prej, ko je madžarska krona ustanovila Slovensko zagrebško Cerkev. Seveda se ustanovitelji škofije niso nadejali takšnega preobrata, kot se je zgodil štiristo let pozneje, kajti kmalu po zavzetju zgodovinske Slovenijeh so močne madžarske enote pokorile pri Gozdu menda zadnjega hrvaškega kralja Petra Svačića in zavzele Dalmacijo. Nekako drugi razlog je bil poraz Hrvatov leta 1493 na Kravaškem polju. Takerat se je ostanek razbitega hrvaškega plemstva zatekel v Slovenijeh in se priselil v Zagreb. Največji premiki prebivalstva z vzhoda oz. juga na zahod se je zgodil po mohadžki bitki leta 1526, prav tako še v ostanku tega in naslednjega, 17. stoletja (Habsburško-turška vojna 1678 in 1695 in velika selitev Hrvatov po umiku Evgena Savojskega iz Bosne l. 1697). Tudi priselitev velikaške družine Zrinskih v Medmurje iz Zrina v današnjem Pounju ne smemo zanemariti. Avstrijski kralj Ferdinand je namreč Miklavžu Zrinskemu za vojaške zasluge podaril leta 1546 Medžimurje s Čakovcem.

Ključne besede: Slovenijeh, Turki, Sulejman, Sandžak, Dunaj, Ferdinand, Bosna, Zrinski, Kacijanar, Hrvaška, Predavci, uskoki, Vlahi, Martolozi, Norik, Panonija, Slovenci, Zapolja, Vramec, Štajerska, Kranjska

Literatura

Andrej Šiško, Anton Vramec in Slovenci, Zbirka slovenskemu narodu, Lipa 2014.

Viri so citirani sproti v tekstu.